

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ВІДНОСИН ЗА РАХУНОК ВПЛИВУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СПОСОБУ ВИРОБНИЦТВА

Митрофанова Анастасія Сергіївна, викладач

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,

E-mail: anastasia_mitrofanova@ukr.net

Актуальним завданням для суспільних наук є з'ясування факторів суспільних змін та прогнозування їх перспектив. Різноманіття теорій суспільно-історичного процесу можна об'єднати у декілька підходів, кожний з яких виділяє в якості основної різні рушійні сили суспільних змін, а саме: релігійний фактор, технологічні фактори, природні фактори, культурне розмаїття. Певна група підходів (інституціональні теорії, формаційний, цивілізаційний (у формі технократичних теорій, наприклад, Д. Белла [1])) вважає саме технологічний фактор визначальним у суспільному розвитку, розглядаючи його у декількох аспектах: власне технології; технологічний спосіб виробництва; технологічний уклад [2]; техніко-економічна парадигма [5].

Концепція технологічного способу виробництва (ТСВ) в рамках формаційного підходу збагачує пояснення процесу діалектичної взаємодії продуктивних сил та виробничих відносин з двох причин. Вона виявляє першоджерело розвитку самих продуктивних сил, яке лежить у суперечливих взаємовідносинах у системі «людина-техніка», а також розкриває роль організаційно-економічних відносин. Сучасний розвиток цієї концепції передбачає розгляд подвійного впливу технологічного способу виробництва як історично визначеного способу поєднання робітника та засобів праці, на трансформацію виробничих відносин.

По-перше, постіндустріальний технологічний спосіб виробництва створює необхідну матеріальну платформу розвитку продуктивних сил для того, щоб виробничі відносини мали можливість вийти на якісно новий рівень. Наприклад, капіталістична власність не могла отримати міцну постійну основу раніше, ніж отримав поширення індустріальний техно-

логічний спосіб виробництва з його механізованою працею та крупним машинним виробництвом. Сучасний постіндустріальний ТСВ, який характеризується вільним типом зв'язку між робітником та засобами праці, забезпечує наступні суттєві зміни у продуктивних силах: 1) автоматизація виробництва та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій; 2) розвиток творчого змісту праці; 3) зростання значення науки та освіти в суспільному виробництві; 4) поява нових енерго- і ресурсозберігаючих технологій, нових матеріалів.

Зміни у змісті праці, у складі трудових функцій робітника, зумовлені новим ТСВ, спонукають до розвитку організаційно-економічні відносини, що проявляється у такому: 1) у виникненні нових організаційних форм праці, які характеризуються підвищенням автономії та відповідальності працівників; зростанням частки віддаленої зайнятості та фрілансу; 2) у поглибленні спеціалізації та кооперування виробництва, що викликає до життя органічні організаційні структури управління корпораціями. Наслідком таких процесів стає посилення суспільного характеру праці і виробництва, що обумовлює зростання ваги форм власності загально-го неподільного та спільно-часткового типів присвоєння. Таким чином, організаційно-економічні відносини виступають «вузлом зв'язку» між продуктивними силами та соціально-економічними відносинами, передаючи імпульси розвитку від технологічного способу виробництва до відносин власності [4].

По-друге, інший аспект впливу технологічного способу виробництва на перетворення виробничих відносин полягає у тому, що технологічний спосіб виробництва вступає у суперечливу взаємодію із сучасними виробничими відносинами. На наш погляд, це проявляється у розгортанні наступних протиріч: 1) між зростанням творчого змісту праці та її експлуатацією; 2) між необхідністю ефективного використання продуктивних сил та неможливістю реалізувати їх наявний потенціал, що проявляється у безробітті, дестандартизації (флексибілізації) зайнятості [3] та недовантаженні виробничих потужностей; 3) між загальнокультурним призначенням освіти і науки та їх комерціалізацією; 4) між нарощуванням темпів економічного зростання та імперативом збереження природного середовища.

Вирішення протиріч між постіндустріальним технологічним способом виробництва і ринково-капіталістичними виробничими відносинами передбачає їх трансформацію. Змістовною сутністю сучасного етапу перетворення соціально-економічних відносин є процес їх соціалізації, тобто вдосконалення до того рівня, який забезпечить вимоги сучасного ТСВ передусім в аспекті повного розкриття творчого потенціалу людини. Напрямами соціалізації, на наш погляд, можуть виступати: 1) розвиток форм власності, відповідних загальному неподільному та спільно-частковому типам присвоєння; 2) розвиток приватної трудової форми власності, заснованої на особистій праці власника, через зростання ролі самозайнятості; 3) розвиток системи соціального партнерства. Таким чином, можна зробити висновок про комплексний вплив технологічного способу виробництва на соціалізацію сучасних виробничих відносин ринково-капіталістичної економічної системи.

Література:

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. – М.: Academia, 1999. – 456 с.
2. Глазьев С. Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития / С. Ю. Глазьев. – М.: ВлаДар, 1993. – 310 с.
3. Митрофанова А. С. Нестандартні форми зайнятості в умовах сучасної капіталістичної системи / А. С. Митрофанова // Економічний розвиток України у сучасному просторі і часі: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 23–24 жовтня 2013 р.). – С. 95–99.
4. Митрофанова А. С. Роль організаційно-економічних відносин у взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин / А. С. Митрофанова // Бізнес Інформ. – 2014. – № 8. – С. 157–162.
5. Perez C. Technological Revolutions and Financial Capital. The Dynamics of Bubbles and Golden Ages / C. Perez. – Cheltenham: Ed. Elgar, 2002. – 198 p.

